

Bibelordet i mässan.

Ingen del av den svenska mässan har mera ärevärdiga anor än det parti, som begynner med kollektbönen och slutar, där nattvardsmässan tar vid. Detta stycke av Gudstjänsten, där Ordet, läst och predikat och inramat av bön och bekännelse, bildar stommen, är ju ingenting mindre än Jesu egen högmässa, direkt övertagen från det gamla Israels synagogor och firad redan 2000 år före vår tid. Även i synagogan inleddes gudstjänsten med bön, som av församlingen besvarades med amen. Så följde två textläsningar, den ena ur lagen, den andra ur profeterna. Mellan dem var inlagd någon psalm ur psaltaren, efter dem följde predikan. Lägga vi härtill den judiska motsvarigheten till vår allmänna kyrkobön — »Schemoné Esré» — och bekännelsen — »Schemá» — så ha vi punkt för punkt alla momenten i den del av vår högmässa, som man kan kalla Ordets gudstjänst. Man har till och med gjort gällande, att de förekommo just i den ordning, vi nyss nämnde, alltså i en nästan exakt överensstämmelse med mässan av i dag. Det må vara med den saken som det kan. Säkert är i varje fall, att beståndsdelarna voro desamma: böner, besvarade med amen, trosbekännelse och psalmsång, två skriftläsningar och predikan.

Eftersom de första kristna voro judar eller proselyter, var det en naturlig sak, att de fortsatte att fira sin gudstjänst efter judisk ritus. De äldsta uppgifterna vi äga om en kristen gudstjänst en söndag förmiddag (hos Justinus Martyren vid mitten av 100-talet) visa alldeles samma huvuddrag: först skriftläsning, så predikan och en böneavdelning — och till slut den genuint kristna nyskapsen, Herrns egen måltid. Det är redan den svenska högmässans ordning av idag. I vår svenska altartjänst uppehålla vi alltså — med obruten tradition! — samma gudstjänst, som Jesus sabbat efter sabbat firat, ända sedan han som gosse med nakna fötter trädde in på de svala stenhällarna i Nasarets synagoga, samma gudstjänst, vid vilken han som vuxen stod upp för att föreläsa, medan hans landsmän i andlös spänning höllo blickarna fästa på honom, samma gudstjänst, vid vilken synagogföreståndaren i det pisdiska Antiokia vände sig till Paulus och Barnabas och sade: »Bröder, haven i något förmaningens ord att säga till folket, så sägen det». Alltjämt återvända — alldeles som i Nasaret eller Jerusalem, i Tessalonika eller Efesus! — de två läsningarna ur skriften. Det är alltså begripligt, om vi vilja behålla dem — trots alla välmärta reformförslag, som i mer eller mindre försynta vändningar låta förstå, att den märkeliga nutidsmänniskan finner altartjänsten en smula långtråkig och ville slippa åtminstone episteltexten. Det viktigaste är *icke*, att gudstjänsten gör ett lättsmält och behagligt intryck på den, som händelsevis tittar innanför

kyrkdörren. Även honom vill högmässan ge något, och kanske är det oftast genom predikan, som det kan lyckas. Men det betyder inte, att predikan är det enda, som »passar vår tid», ty även i vår tid består församlingen först och främst av människor, som behöva fast andlig föda för att kunna leva. Det första och viktigaste kravet på högmässan måste vara, att den verkligen äger något av ordets kraft och bönenas ande, så att den i *det långa loppet* kan bevara det andliga livet friskt hos de människor, som söndag efter söndag, år ut och år in söka sin andakt under kyrkovalven. Detta är dock det sunda, normala och riktiga kristna liv, som högmässan framför allt skall tjäna. Det sker säkert bäst i de gamla formerna, ty människor förbli sig märkvärdigt lika, både i synden och i tron, och Gud är densamme i alla årtusenden. Så har mässan redan firats i 2000 år. Så kommer den att firas, så länge Gud låter vår värld bestå. Det ligger något klåfingrigt och barbariskt i tanken, att man skulle stympa dess urgamla ordning till förmån för en modern smakriktning, som präglats av biografernas lättköpta underhållning. Mässan kräver en viss grad av inre aktivitet, det är sant, en vilja att släppa till sig själv, att öppna sig i tålmodig lydnad. Men det kräver också frälsningen. Den människa, som verkligen vill påstå, att det är för mycket begärt av henne, att hon en gång i veckan skall lyssna både till epistel och evangelium — och det påstås t. o. m. i kyrkliga veckoblad! — hon bör allvarligt fråga sig, om hon inte alltjämt lever i fullkomligt orimliga föreställningar om proportionerna mellan sina anspråk på Gud och Guds anspråk på henne.

Att Ordets gudstjänst har anor från synagogan på Jesu tid betyder naturligtvis inte, att det skulle vara en *judisk* gudstjänst. Bönerna och bekännelsen äro ju helt nyskapade i kristen anda, och den ena textläsningen är förbehållen evangeliet. Lagen, profeterna och apostlarna ha fått dela den andra. Kyrkan gjorde under några sekel ett försök med tre eller fyra textläsningar, men gick sedan snart åter till de två. Det har givetvis medfört en kraftig beskärning av det gammaltestamentliga stoffet, som i stället kom till sin rätt i den dagliga tidegården, liksom det hos oss har blivit flitigt utnyttjat för de nya aftonsångstexterna.

Även texternas inbördes ordning har sina gamla anor. Judarna läste lagen i bestämda avsnitt för var sabbat; profeterna lästes däremot efter fritt val. De kristna synas först ha läst sina heliga skrifter i sammanhängande ordning — *lectio continua* — så att man en söndag fortsatte, där man slutat den föregående, för att så läsa, »så länge tiden medger», som Justinus Martyren säger. Grekerna ha ännu i dag kvar denna *lectio continua* under vissa delar av kyrkoåret. I västern började man i stället läsa valda bibelavsnitt, från början alltjämt i den ordning, vari de förekommo i canon. Man kan ännu slå upp episteltexterna under trefaldighetstiden och konstatera, att ända från den 6:e t. o. m. den 24:e söndagen utgöra de ett stort urval ur Pauli brev, där de enskilda

partierna ha alldeles samma inbördes ordning som i Nya testamentet¹⁾. Detta är en av orsakerna till att många epistlar under trefaldighetstiden icke ha något sammanhang med söndagens ämne, som bestämts utifrån evangeliet. Det ligger åtskilligt fog i den frågan (som går igen i en av årets kyrkomötesmotioner), om vi inte borde gå ett steg vidare och genom några omflyttningar bringa dem i bättre harmoni med evangelietexterna. Kyrkans ordningar få ju icke sitt värde genom åldern utan genom den religiösa tanke de uttrycka.

Regeln blev till slut, att kyrkans texter valdes med hänsyn till kyrkoåret. Så fick varje söndag sin bestämda karaktär, och söndagarnas rad blev ett levande sammanhang, där också årsloppet förvandlas till ett rytmiskt och framåtskridande drama i själens värld.

Våra nuvarande evangelier och epistlar äga vi som bekant gemensamt med alla de gamla grenarna av västerlandets kyrka. Provinsiella särdrag förtaga inte den stora endräkten, som sträcker sig långt utöver de konfessionella gränserna. I sina grunddrag var detta västerländska texturval färdigt redan omkr. år 600. Redan på 400-talet har Leo den store — samme man, som gick hunnerkonungen Attila till mötes utanför Roms murar! — t. ex. på 1:a söndagen i fastan brukat samma epistel och predikat över samma evangelium, som vi ännu höra på den dagen. Ett sådant arv vårdar man med kärlek.

Ordets läsning i högmässan har ett sakramentalt drag. Församlingen reser sig, ty här talar Gud. Genom syndabekännelse, förlåtelse och lovsång ha vi berett oss till hans möte. Nu träder Kristus in i bland oss, han står där åter som läraren, budskapet går ut till dom eller nåd. Både präst och församling borde besinna det, prästen såsom Guds talesman, det redskap, som här tjänar Gud till mun, och församlingen såsom det åkerfält, som här åter besås med det himmelska utsädet. Liksom på alla andra punkter i mässan verkar den enbart pedagogiska uppfattningen av gudstjänsten förödande och utarmande också på de liturgiska textläsningarna. Betraktar man mässan som ett stycke undervisning, blir det alltid svårt att motivera, varför dessa texter skola läsas i kyrkan. Man kan ju läsa dem mycket bättre för sig själv därhemma! Har man åter förstått, vad som är mässans innersta väsen: församlingens möte med den levande Guden, så kommer det något upphöjt och heligt in i dessa »enkla» läsningar, som i detta ögonblick betyda, att den fördolde Guden åter blir uppenbar och stiger in i sin fallna värld, med ett budskap, som har något alldeles särskilt att betyda just på denna dag och just för mig, som lyssnar till det.

Så måste det ju tilläggas, att dessa läsningar också ur pedago-

¹⁾ Undantag utgöra Kristi Förklarings dag och 18:e e. Tref., men de äro också senare tillskott.

gisk synpunkt ha sitt stora berättigande, trots den moderna massspridningen av biblar. De flesta av dessa biblar äro dess värre olästa. Många kristna behöva endast fråga sig: hur stor del av Bibeln läser jag hemma på ett år? för att genast se, hur sporadisk och full av luckor deras enskilda bibelläsning brukar vara. Det är så lätt att stanna vid vissa älsklingsställen och vissa favoritböcker. Kyrkans texter äro ett nyttigt korrektiv. De bjuda oss Gudsordet i en bestämd följd med en bestämd mening i, så att de viktigaste frälsningssanningarna skola genomgås på ett år. Därför överlämnar kyrkan icke heller textvalet åt prästen. Det skulle kunna leda till samma godtyckligheter. I den ena församlingen skulle man vecka efter vecka få höra lagens åskor, medan nådens milda regn lika ihållande skulle falla över en annan, vilket var för sig i längden tämligen säkert leder till andlig missväxt. Kyrkans textserier garantera församlingen ett oavkortat Gudsord. I tider av andligt förfall och rationalistisk förtunning har det varit just dessa texter, jämte de gamla börnernas klara dogma och psalmbokens fasta Kristusbekännelse, som räddat tron från att alldeles gå under i omytningar och förvanskning.

Kunde årets bibelvecka också väcka kärlek till bibeln i högmässan och lära människor förstå, att Herren verkligen är i sitt heliga tempel och verkligen talar där, hade den lagt en god grund till en fortsatt bibeltjänst, som måste leda fram till att varje vecka under året blir en bibelvecka för vårt folk.

Bo Giertz.

Introitus för tiden Fastlagsöndagen-Långfredagen.

Vid annat tillfälle har i denna tidskrift (årg. 1935, s. 179) erinrats om den sympati för tanken på ett återvinnande av kyrkans gamla introitus, som uttalades av kyrkomötet 1888. Egendomligt nog har det kyrkomöte som hölls jämt 50 år senare, d. v. s. förra året, tagit ett mycket betydelsefullt initiativ till förverkligandet av det gamla önskemålet. Kyrkomötet har nämligen i anslutning till beredningsutskottets förslag gått in för att slopa 1917 års s. k. introitusantifonier och i stället, för icke mindre än 23 högtidsdagar, infört introitus i den form som av ålder varit den vanliga i den västerländska kristenheten, d. v. s. en introitusantifon, en psalmvers och Gloria Patri. Kyrkomötets beslut måste hälsas med den största tillfredsställelse. Det är emellertid tydligt, att varken beredningsutskottet eller kyrkomötet kan ha avsett att de i utskotts- betänkandet upptagna introitustexterna skulle betraktas såsom slutgiltigt utformade. Den korta tid som under ett kyrkomöte stått till buds har självfallet icke kunnat medgiva den ingående prövning av texterna särskilt ur musikalisk synpunkt som är nödvändig för att resultatet skall bli så tillfredsställande som möjligt. Under